

Tremtinys

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS

www.lpkts.lt

Trisdešimt šeštieji leidybos metai. Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

2024 m. liepos 12 d.

Nr. 26 (1576)

Galimybė pamatyti, pažinti, patirti, pajusti...

Laimutė KRAUKŠLIENĖ

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Kauno filialas, palaikant ryšius ir bendradarbiaujant su Latvijos buvusiais tremtiniais, birželio 26–27 dienomis organizavo kelionę į Latviją. Dalyvavo po keletą atstovų iš šešiolikos LPKT sąjungos filialų. Išvykome ankstų rytą iš Kauno Laisvės alėjos. Kelionės maršruto nei sąjungos pirmininkas Gvidas Rutkauskas, nei valdybos pirmininkas Vladas Sungaila įdomumo dėlei nenorėjo detalizuoti iš anksto.

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos atstovai Latvijoje prie paminklo laisvės kovotojams

(keliami į 2 psl.)

Įspūdingas paminklas legendiniam partizanų vadui

Šiame Lietuvoje minint partizaninio karo pradžios 80-metį, legendinėje partizanų „vanagų“ stovyklavietėje iškilo įspūdingas paminklas, dedikuotas partizanų vadui Jonui Semaškai-Liepai.

Juodasis dvigubas kryžius – partizanų ženklas

(keliami į 4 psl.)

SU LIETUVA ŠIRDY

Lietuvos tremtinių, politinių kalinių ir Laisvės kovų dalyvių sąskrydis

RUGPJŪČIO 3 D., ŠEŠTADIENĮ

Ariogala 2024

ARIOGALOJE, DUBYSOS SLĖNYJE

SUSITIKIMŲ ERDVĖIE (stadione):

- 10 val. šventinė eisena į Dubysos slėnį.
- 10.45 val. vėliavų pakėlimo ceremonija.
- 11 val. šv. Mišios tremtinių, politinių kalinių, laisvės kovotojų aukai pagerbti.
- 12 val. sąskrydžio aukuro įžiebimas, šventės atidarymas.
- 12.30 val. jungtinio tremtinių choro koncertas.

ŠVENTINĖ POPIETĖ:

- 14 val. koncertuos: solistas Eugenijus Chrebtovas, tautinių šokių ansamblis „Čiekurs“ iš Latvijos, folkloro kapela „Ratilai“.
- 16 val. sąskrydžio vėliavos nuleidimas.

PARTIZANŲ STOVYKLOJE visą dieną – partizanų gyvenimo rekonstrukcija.

DISKUSIŲ PALAPINĖJE:

- 13 val. diskusija „Vertybės ir valstybės istorijos politika. Kokia ji?“ su LR Seimo nariais.
- 14 val. knygos „Forumas'23“ apie rezistencijos ir tremčių fenomeną pristatymas.
- 14.30 val. Stanislovo Abromavičiaus knygos „Atminties verpetuose“ pristatymas.
- 15.00 val. Alberto Švenčionio fotoparodos atidarymas „Vilties kelias. Tremties vaikai“.
- 15.30 val. ukrainiečių dailės parodos „Tremtis“ atidarymas.

FILMŲ PALAPINĖJE:

- 12.30 val. filmas „Nepavergti“ – apie Lokio rinkt. Vyties kuopos partizanų vadą Juozą Streikų-Strumbrą.
- 14 val. filmas „Antanas Lukša. Brolio pažadas“.

SIGNATARŲ PALAPINĖJE visą dieną edukacijos partizanine tematika: Šifras „Laisvė“ ir „Prisiminti neužmiršti. Jonas Žemaitis-Vytautas“.

SLĖNYJE visą dieną – patriotinių leidinių knygynėlis.

ORGANIZATORIUS

TYRĖTOJAS

PARTIZANŲ

Raseinių rajono savivaldybė

LGGRTC

LIETUVOS RESPUBLIKOS KRAŠTO APSAUGOS MINISTERIJA

LIETUVOS ŠAULIŲ SĄJUNGA

Rekonstruktorių klubas „Partizanas“

RĖMĖJAS

LRT

Galimybė pamatyti, pažinti, patirti, pajusti...

(atkelta iš 1 psl.)

Pirmoji vietovė, kurioje ir pietavome – tai Dauguvos ir Persės upių pakrantėse esantis Kuoknesės miestelis. Kuoknesė slepia didingą viduramžių bei praėjusio šimtmečio latvių tautos istorijos dvasią, nepamirštant tautą palietusio sovietinio okupacinio režimo taikytų represijų, 1945–1953 metais vykdytų trėmimų, kas visose trijose Baltijos šalyse buvo identiška. Vaikščiojome po latvių tautos kuriamą „Likimo sodą“ Latvijos žmonių drąsai ir pasiaukojimui kovojant už laisvę bei XX amžiaus represijoms atminti. Idėjos autorius – Shunmyo Masuno, landšafto architektas iš Japonijos.

„Likimo sodas“ yra tęstinis projektas. Prie jo kūrimo lankytojai visada gali prisidėti, kad ir atnešus paprastą akmenėlį iš savo šalies, ir jis taps skulptūros „Ūkanotas saulėlydis“ dalimi. O už papildomą finansinę pagalbą atsilyginama išgraviruotu vardu ir pavarde „Draugų alėjos“ grįstose plytelėse. Padėjome gėlių, uždegėme žvakutę prie paminklo motinai, kaip padėką sūnaus, kuriam davė gyvenimą du kartus – kai jį pagimdė ir kai padėjo išgyventi badą tremtyje. Pagerbti ir miestelyje žuvusieji laisvės kovotojai.

Po pietų aplankėme Ladgalos krašto Preilės miestelyje įkurtą privatų lėlių muziejų. Lėles kūrė (ir vis dar kuria) Jelena Michailova. Kiekviena lėlė – individas su charakteriu. Dalyviai galėjo pasinaudoti ir galimybe persirengti senoviniais dvaro didikų, princesių rūbais ir fotografuotis...

Antrąją kelionės dieną susipažinome su Kraslavos miestelio amatų centro veikla – įsikūrę šešios senovės ama-

tų dirbtuvės: keramikos, medžio apdirbimo, audimo, stiklo mozaikos ir dekoravimo, kulinarinio paveldo. Turėjome galimybę pamatyti čia sukurtus

unikalius autentiškus meistrų gaminius, įsigyti čia sukurtų suvenyrų.

Aplankėme Velnio ežerą Graverų šilo piltuvo pavidalo duburyje netoli

Agluonos miestelio. Kalbama, kad Velnio ežeras atsirado nukritus meteoritui. Gylis vietomis siekia 17 metrų, į jį neįteka ir neišteka nei upelis, nei šaltinis. Jame neauga vandens lelijos, nesiveisia jokie gyviai. Tvyro paslaptinga tyla, ramybė. Ežero vengia net paukščiai ir miško žvėrys.

Gera buvo pasivaikščioti po Kristaus Karaliaus kalną, kuriame pastatyta apie 500 medinių skulptūrų, sukurtų pagal Biblijos siužetus. Skulptūrų kompleksas nuolat papildomas, pastatyta medinė bažnytelė.

Galiausiai – Agluonos bazilika prie Agluonos ir Cirišo ežerų – svarbiausias Latvijos katalikų dvasinis centras ir pasaulinio masto šventovė, kurioje kasmet per Žolinę, rugpjūčio 15-ąją – Šv. Mergelės Marijos dangun ėmimo dieną – apsilanko šimtai tūkstančių piligrimų iš visos Rytų Europos. O prie Šv. Antano šaltinio, esančio visai šalia bazilikos, galėjome ne tik nusiprausti, atsigaiivinti, bet ir (kas turėjo į ką) išpilti gėlo šaltinio vandens kelionei. Sakoma, kad šis vanduo gydo, stabdo senėjimą ar net atjaunina.

Taigi, turėjome tikrai daug galimybių pamatyti, pažinti, patirti, pajusti, bendrauti su bendro likimo latviais, buvusiais tremtiniais. Tokie susitikimai praturtina mūsų kasdienybę – mūsų būti, suteikia gyvenimui prasmės ir pilnatvės.

Kelionė finansuota iš trijų LPKTS projektų, kuriuos remia: Krašto apsaugos ministerija („Laisvės kovų istorijai atminti“), Socialinių reikalų ir darbo ministerija („Už saugią ir tvarią bendruomenę“) ir LR Vyriausybė („Istorinė atmintis byloja“).

Vlado Sungailos ir autorės nuotr.

Kraslavos miestelyje amatų centre

Preilės miestelyje privačiame lėlių muziejuje

Gera pasivaikščioti po Kristaus karaliaus kalną

Agluonoje prie didžiųjų karalių

Aplankėme paminklus, skirtus laisvės kovotojams

Keramikos muziejuje

Įvykiai, komentarai

Keistas susitikimas

Parengė Gintaras MARKEVIČIUS

Iš pirmo žvilgsnio atrodo absurdiškas liepos 2-ąją įvykęs Viktoro Orbano vizitas į Ukrainą – Putino palaikytojas lankosi šalyje, kuriai kenkia bet kuria proga: nepalaiko Europos Sąjungos sankcijų Rusijai, nepitaria Ukrainos narystei Europos Sąjungoje, blokuoja finansinę ir karinę pagalbą kovojančiam su agresoriumi šaliai. Net pabėgėlių iš Ukrainos vengrai priėmė palyginti nedaug. Bet visa ko viršūnė buvo atviras V. Orbano flirtas su V. Putinu – jis dalyvavo 2023 metų spalį vykusiam regioniniame aukščiausio lygio susitikime Pekine ir tapo pirmuoju su rusų vadovu susitikusiu ES lyderiu nuo karo pradžios. Ir galiausiai jis vienintelis iš ES lyderių šiais metais pasveikino Putiną jo „išrinkimo“ proga.

Taigi, nors neįmanoma nesistebėti tokiu Vengrijos vadovo vizitu, tačiau tenka pripažinti, kad diplomatijos taisyklės turi savo logiką, ypač žinant, kad ir anksčiau būta pokalbių tarp jo ir Ukrainos prezidento, o dabar V. Orbanas atvyko į Kijivą iškart po to, kai Vengrija pradėjo pirmininkauti ES Tarybai. Tad šį vizitą galima vertinti dvejopai: V. Orbanas atvyko į Ukrainą arba kaip

Vengrijos, arba kaip ES Tarybai pirmininkaujančios šalies, vadovas.

Iš leidinio „Politico“ pateiktos vizito apžvalgos susidaro įspūdis, kad V. Orbanas į Kijivą atvyko visgi kaip Vengrijos premjeras, nes pateikė ne ES poziciją, bet savąją...

Ukraina neturėtų laukti, kol Maskva išves savo karius, prieš pradėdama taikos derybas, antradienį (liepos 2 d.) netikėto vizito Kijeve metu sakė Vengrijos premjeras. Anot V. Orbano, jis pasiūlė neatidėliotinų paliubų idėją Ukrainos prezidentui Volodymyrui Zelenskui per jų derybas Kijeve, po derybų sakė Orbanas. „Tarptautinės diplomatijos taisyklės yra lėtos ir sudėtingos. Paprasčiau prezidento apsvaistinti, ar būtų įmanoma pakeisti tvarką ir paspartinti taikos derybas su greitomis paliubomis, – pranešime spaudai sakė Orbanas. – Paliubos, susietos su laiko limitu, suteikiančiu galimybę paspartinti taikos derybas“.

Neatidėliotinų paliubų idėja nėra jokia naujiena, nes V. Orbanas palaikė šią idėją nuo Rusijos įsiveržimo į Ukrainą 2022 m. Tačiau V. Zelenskis jau anksčiau yra viešai pasmerkęs tokią

idėją, sakydamas, kad pauzė Ukrainos mūšio lauke nereikš karo pauzės. „Pauzė sužaištų Rusijos naudai. Vėliau tai gali mus sugniuždyti“, – sausi sakė Ukrainos prezidentas. V. Zelenskis pasikalbėtų su Rusija tik tuo atveju, jei V. Putinas išvestų savo karius iš okupuotų Ukrainos teritorijų, sakė jis. Tad ir šį kartą V. Zelenskis viešai nekomentavo V. Orbano pasiūlymo.

„Karas, kuriame jūs dabar gyvenate, turi labai stiprų poveikį Europos saugumui“, – sakė V. Orbanas ir pridūrė, kad primygtinai nereikalavo pritariti savo iniciatyvai ir sutinka su V. Zelenskio argumentais. „Esu labai dėkingas prezidentui už jo atvirą nuomonę šiuo klausimu“, – sakė premjeras ir pridūrė, kad Vengrija „labai vertina visas iniciatyvas vardan taikos“.

V. Zelenskis vengė užsiminti apie Orbano poziciją savo kalboje ir pranešime spaudai, tačiau pabrėžė, kad Vengrija Šveicarijos viršūnių susitikime palaikė Ukrainos taikos iniciatyvas. „Tai rodo Vengrijos pasirengimą veiksmingai dirbti, kad būtų grąžintas tikras ilgalaikis saugumas“, – sakė Ukrainos prezidentas.

Po abiejų lyderių derybų V. Zelens-

kis ir V. Orbanas paskelbė apie planus siekti susitarimo dėl dvišalių santykių, įskaitant prekybą, infrastruktūrą ir energetiką. Vengrijos valstybė taip pat finansuos ukrainiečių kalbos mokyklos atidarymą Budapešte. „Mums svarbu, kad ukrainiečiai Vengrijoje jaustųsi kaip namie“, – pridūrė V. Orbanas.

Kur kas didesnio dėmesio nei tautinių mažumų problemos vertos kalbos dėl dvišalių santykių infrastruktūros ir energetikos srityje, mat Vengrija yra priarišta prie Rusijos dujų gysla, einančia per Ukrainą: 2019 m. ukrainiečių bendrovė „Naftogaz“ pasirašė penkerių metų sutartį su rusų „Gazprom“ dėl rusiškų dujų tranzito per Ukrainos teritoriją į Vakarų ir Vidurio Europos šalis (Vengrija ir yra viena iš tų šalių). Šių metų gale sutartis baigia galioti, ir Ukraina neketina ją atnaujinti, nepaisant to, kad ji praras milijonus, gaunamus iš tranzito. Savaime aišku, kad Vengrijai, priklausomai nuo rusiškų dujų, naftos ir branduolinio kuro, rūpi jos energetinis saugumas. Greičiausiai čia ir glūdi nesuvokiamų V. Orbano simpatijų V. Putinui priežastys ir „Putino taikos“ apashtalavimas Kyjive.

Būk pasveikinta, Lietuvos dvasia!

Lina DUMBLIAUSKAITĖ-JUKONIENĖ

Virš Kauno Dainų slėnio nuaidėjo pirmieji Jubiliejinės dainų šventės akordai. Birželio 29 d. kauniečiai davė pradžią Šimtmečio dainų šventės renginiams, atvesiantiems į kulminaciją Vilniaus Vingio parke. Ši Kauno dainų šventė tarsi koks kosmoso kamertonas uždavė dvasinį toną tolimesnei didžios šventės eigai. Su tokia prasminga pradžia keliavome iki visuotinio Tautos Giesmės giedojimo.

Nesirengiu rašyti Kauno dainų šventės recenzijos ar kitokios apžvalgos. Noriu tik pasidalyti pirmuoju spontanišku įspūdžiu, inspiruotu emocinio poveikio. Daug nefilosofuosiu, nes kuo daugiau galvoji, dažniausiai nieko gero neprigalvoji. O pirmasis įspūdis taip ir lieka tas tikrasis, nepamirštas.

Laukdami Šimtojo Lietuvos dainų šventės gimtadienio, slapta širdyje tikėjome, ar tikrai Jubiliejinė atlieps Pirmosios dainų šventės dvasią, ar tikrai ji

pasirodys verta tų, kurie prieš šimtą metų rengė šventę, svajodami IŠDAINUOTI LAISVĘ? Ar tikrai Jubiliejinė atlieps Pirmosios dainų šventės lūkesčius, įkvėpdama tolesniems darbams?

Nuskambėjus Kauno dainų šventei, galime sakyti, kad lūkesčiai išsipildė su kaupu. Kauniečiai nebūtų kauniečiai, jeigu savo širdyse nebūtų išlaikę Laikinosios sostinės dvasios. O kartu ir Pirmosios dainų šventės dvasios. Didžiąją dalį šventės programos sudarė kūriniai iš „anų laikų“. Darnus chorų skambėjimas tarsi nukėlė į 1924 m. Kauną. Šokėjai taip pat parodė, kas buvo geriausio „anoje“ Lietuvoje. Šventę praturtino prasmingas buvusių, o ir neseniai išėjusių choro meno „darbininkų“ prisiminimas. Jie lyg ir buvo pakviesti: „Ateikite, dainuosime kartu“. Neturiu tikslo gilintis į detales, tačiau akivaizdu, kad Kauno dainų šventės forma ir turinys neabejotinai įtikinamai atliepė

Lietuvos nueitą šimtmečio kultūrinio darbo kelią. O keletas „šiuolaikinių“ tarpelių negadino visumos. Juk dainininkams reikėjo mažumėlę „pasistumdėti“ stovint scenoje tris valandas.

Kauno miesto dainų šventė pasižymėjo ne tik skoningu choro meno „vartojimu“. Ji atskleidė žymiai daugiau. Kauniečiai savo darbu parodė, jog šalia virkujančios ir dejuojančios Lietuvos, yra KURIANTI LIETUVA. Kūrybos kelias nėra lengvas. Jis, kaip žinia, dažnai būna duobėtas ir akmenuotas. Bet, kas gi, jeigu ne KURIANTI LIETUVA davė mums tai, ką šiandien turime? O ir mano gimtasis Kaunas yra ne tik Žalgirio arena. Kaunas gyvas Laikinosios sostinės dvasia. Tiesa, jų yra mažuma. Bet, kaip sakoma, ir mažas kupstas didelį vežimą verčia. Negali nesizavėti Laikinosios sostinės publika, „aptūpusia“ visas įmanomas laisvas Dainų slėnio vieteles. Ar ne KURIANČIOS

LIETUVOS dvasia čia juos atvedė?

Dabar siūlau atsipalaiduoti ir pamedituoti. Užmerkime akis ir pamatykime Pirmosios dainų šventės dirigentų, dalyvių, žuvusių už Tėvynę plevenančias vėleles. Ar matote, kaip tos vėlelės džiūgauja, matydamos sodriai sudygusią jų pasėtą sėklą, miškais ir pievomis sužaliavusią mūsų Tėvynę Lietuvą. Jos tikrai gali džiaugtis, kad jų triūsas nenuėjo veltui. Mūsų pievos ir miškai žaliuoja, o juose skamba lietuviška daina. Kauno miesto dainų šventės rengėjai ir dalyviai sėkmingai sugavo ir paleido po Lietuvą plasnoti Pirmosios dainų šventės, tuo pačiu ir tautos DVASIA.

Vytautas Didysis pranašavo: „Kol bus gyvas nors vienas lietuvis...“, užbaikime šią mintį kiekvienas pagal savo supratimą.

Ačiū Kauno dainų šventei už pažadintą LIETUVOS DVASIA!

Atviras laiškas LR Seimui ir Vyriausybei dėl Vilniaus savivaldybės prokremliško veiksmo – Tautos didvyrio Kazio Škirpos atminimo lentos sudaužymo

Tokio antipatriotinio, pribloškiančio, niekšiško, prokremliško veiksmo nebuvu, panašu, nuo Nepriklausomybės pradžios. Net protu nesuvokiamas dalykas, kad Nepriklausomoje Lietuvoje (35-aisiais metais) tai gali atsitikti.

Pagal apklausas 70 procentų suomių eitų ginti šalį. Lietuvoje tokių tik 6 procentai, bėgtų į užsienį 27 procentai, pasiduotų – 19 procentų, tūnotų lyg pelė po šluota 33 procentai.

Įsivaizduokime, kad Suomijoje būtų sudaužyta atminimo lenta, skirta, pavyzdžiui, garsaus maršalo Gustavo Mannerheimo, ar kito garsaus vado, atminimui. Ešą, jie nepagarbiai pakalbėjo apie

Jono Česnavičiaus nuotr.

žydus. Turbūt niekur tokie absurdiški veiksmai neįmanomi, tik Lietuvoje.

O pulkininkas Kazys Škirpa tikrai išskirtinė patriotinė asmenybė. Jo vadovaujami Lietuvos kariai 1919 metų vasario 1 dieną iškėlė trispalvę virš Gedimino kalno. Jis buvo kovotojas ir prieš sovietų režimą, ir prieš nacių. Naciai jo neišleido iš Berlyno vadovauti jo organizuotam galingam tautos 1941 metų Birželio sukilimui. Jis buvo namų arešte, vėliau buvo uždarytas nacių internuotųjų asmenų stovykloje už spygliuotos vietos. Jį išvadavo Vakarų kariuomenė. Kazys Škirpa atsidūrė JAV ir dirbo Vašingtono Kongre-

so bibliotekoje iki mirties. Sulaukė 84 metų. Jokių priekaištų tada žydai neturėjo. Ponios Kuklianski kaltinimai nerimti.

Jeigu Seimui, Vyriausybei rūpi nebūti sutapatintiems su, panašu, mankurtine Vilniaus savivaldybe, turi nedelsiant imtis priemonių atkurti Tautos didvyrio Kazio Škirpos atminimui skirtą lentą, pakabinti ją toje pačioje vietoje ir organizuoti iškilmingą lentos atidengimą su karių saliuotu.

Visuomenė laukia.

Algimantas LELEŠIUS,
1941 m. tremtinys,
Kazlų Rūdos Garbės pilietis

Įspūdingas paminklas legendiniam partizanų vadui

(atkelta iš 1 psl.)

Iki 1953 m. Lietuvoje vykęs partizaninis karas – viena ryškiausių ir masiškiausių kovų prieš okupantus Europoje. Istorikų skaičiavimu, ginkluotame pasipriešinime dalyvavo apie 100 tūkstančių partizanų, iš kurių apie 20 tūkstančių žuvo. Daugelio jų palaikai iki šiol nėra rasti. Vienas iš istorikų dėmesį traukiančių šios istorinės kovos ženklų – prie Platelių ežero buvusi stovyklavietė, kurioje 1944 m. vasarą, artėjant frontui iš rytų, būsimi partizanai ruošėsi ir treniravosi ginkluotam pasipriešinimui. Būtent šioje vietoje nuspręsta iškelti laisvės kovų simbolį – Juodąjį dvigubą kryžį.

„Partizaninio laužo ugnies nuglostytas ir karo dainų nubučiuotas gimė ir buvo pastatytas Juodasis dvigubas kryžius, dedikuotas legendiniam partizanų vadui majorui J. Semaškai-Liepai! Garbingame darbe dalyvavo artimieji, skautai, šauliai, kariai, bendraminčiai – tikri savo šalies patriotai. „Historia est magistra vitae“. Savanorių būrys drauge pastatė oficialų 1949 m. LLKS (Lietuvos laisvės kovų sąjūdžio) ženklą – įspūdingą ažuolinį paminklą, išpuoštą kovine atributika,“ – džiaugėsi organi-

simbolis, dabar naudojamas ir LK SOP (specialiųjų operacijų pajėgų). Kaip sunkumai užgrūdina žmogų ir tautą, taip lauže apdegintas ažuolo rąstas pagal seną technologiją užgrūdinamas ir apsaugomas. Kryžius papuoštas 9 mm

Karininkas Jonas Semaška

tas, rišantis karį ar jo artimuosius su mitiniu baltišku pasauliu, kultūra plačiaja prasme, jos paaikškina kovos ir kančios prasmę, suteikia daug gilesnės stiprybės, nei momentinis nuotaikos pakėlimas. Tikiu, kad ir miško broliai,

gretose. Vis dėlto, jis siekė nepriklausomos Lietuvos, netapo kolaborantu ir už tai net buvo nubaustas – jo dalinys būdavo permetamas į pražūtingas gynybines pozicijas, „patrankų mėšai“. Čia karius gelbėdavo majoru tapusio

J. Semaška. Iš okupantų baudžiamosios bylos. Nuotr. iš Lietuvos ypatingojo archyvo

Partizano sūnus prie Juodojo dvigubo kryžiaus

zatorius, pilietinės iniciatyvos „Vanago Lietuva“ vadovas Alkas Paltarokas.

Į projekto įgyvendinimą atvyko ir partizano sūnus, šaulys Alvydas Semaška

„Jaudinausi ir gėrėjausi, o širdis džiaugėsi. Jaudinausi, nes Alko Paltaroko žygis ir Vyčio kryžiaus, partizanų ženklo, statymas buvo siejamas su mano tėčiu. Gėrėjausi, nes mačiau aplink Lietuvos patriotus, nuostabioje Plokštinės miško vietoje kuriančius ypatingą atmosferą ir svarbų istorinės atminties ženklą. Tikiu, kad šis Vyčio kryžius ir jo atgaivinama istorija prisidės prie ryžto branginti ir ginti Lietuvos laisvę,“ – teigė A. Semaška.

„Tai jau ketvirtas su bendraminčiais pastatytas kryžius miško broliams pagerbti. Susiformavo tokia tradicija: susirenkam miške partizanų atminties vietoje, įkuriam stovyklą, dirbam dieną ir naktį. Skambant „Ugniavijas“ atliekamoms karo dainoms, ugnyje gimsta juodasis dvigubas kryžius – partizanų

(Luger) šaudmens tūtelėmis iškaltais gediminaičių stulpais – Lietuvos kariuomenės simboliu“, – džiaugėsi darbu verslininkas, šaulys ir kryžiaus darbų architektas Daumantas Kriščiūnas.

Darbų dvasią įkvėpti padėjo „Ugniavijas“ grupės narių atliekamos istorinės lietuvių liaudies dainos

„Dažnai pastebima, kad senosiose lietuvių liaudies dainose galima rasti daugybę simbolikos, alegorijų, mitinio mąstymo, tad nepažįstant šios poetinės kalbos galima iš viso nesuprasti dainos prasmės. Ne išimtis ir karinės – istorinės dainos, kuriose apie kritusį karį artimiesiems praneša parlėkęs žirgas ar užkukavusi gegutė, o konkrečių įvykių, istorijų ar asmenų paminėjimai čia būna ypač reti. Dainos neretai lyriškos, liūdnos ir kartais nusistebima, kad jos neuždegančios, nekeliančios kario ūpo. Bet, mano nuomone, šių dainų funkcija dažnai yra kitokia, nei vėlyvesnių karo dainų. Jos – tarsi nematomas sai-

Kryžiaus statymo darbai

dainuodami senąsias dainas, jautė tą prigimtinį ryšį su Tėvyne, protėviais ir vedami šio jausmo gynė Lietuvos laisvę, kaip ir tūkstančiai karžygių išlikusių jau tik dainose. Šiandien matome, kad šis ryšys, supratimas bei galiausiai partizanų atiduota auka yra priežastis to, jog gyvename laisvoje Lietuvoje,“ – pasakojo „Ugniavijas“ grupės narys Kazimieras Sadauskas.

Jonas Semaška – legendinis partizanų vadas

„Jonas Semaška – vienas talentingiausių tarpukario Lietuvos karininkų. Valstybėje, kurioje karininkai praktiškai tapo moderniu bajorų luomo pakaitalu, buvo gausu ryškių asmenybių. Po SSRS okupacijos, J. Semaška suprato komunistinės ideologijos blogį, atsisakė sekti savo vadą, ėmė slapytis ir išvengė suėmimo. Vokietijai išstūmus SSRS pajėgas iš Lietuvos, kaip ir daugelis jis rinkosi nuo amžių amžinųjų žinomą šūkį: „Mano priešas – mano draugas“, todėl ryžosi prieš Raudonąją armiją kovoti Vermachto

J. Semaškos karinis talentas.

Vokietijos kapituliacijos metu Jonas Semaška kovojo Latvijoje ir pasiryžo grįžti į Lietuvą – sumaniai išvengdamas pavojų grįžo į Žemaitiją, kur jau rudenį tapo įkurto „Žemaičių legiono“ vadu. Aukšto profesionalumo ir realios karinės patirties turintis majoras buvo neįkainojama paspartis besiburiantiems Lietuvos partizanams, ypač autoriteto ir organizacinės patirties prasme. Deja, dar 1947 m. sausį Telšiuose sovietų saugumui pavyko perimti ryšius ir suimti J. Semašką. Jis buvo skubiai teisiamas, nubaustas mirties bausme ir tą patį mėnesį nužudytas Vilniuje, KGB kalėjime. Partizano kūnas buvo užkastas Tuskulėnuose. Kaip ir Juozas Vitkus, J. Semaška buvo partizanų vadas, kuris būtų galėjęs centralizuoti visą pasipriešinimą, tačiau žuvo gerokai per anksti. Vis dėlto, jo autoritetas ir indėlis leido kitiems partizanams perimti ir tęsti jo darbus,“ – apie legendinį partizaną pasakojo istorikas Simonas Jazavita.

Strateginių iniciatyvų centro inf. ir nuotr.

Likimai

Laikiniosios Vyriausybės ministro Vlado Nasevičiaus gyvenimas

Grįžęs iš lagerio, Vladas Nasevičius sukūrė šeimą. Su žmona Birute užaugino tris vaikus: Audronę, Gediminą ir Mindaugą. Gyveno Kaišiadoryse. V. Nasevičiaus pažiūras, humanizmą, santykį su žmonėmis liudija jo paties rašyti atsiminimai apie mirusią sesę Onutę knygoje „Myliu Kristų“.

Pabaiga. Pradžia Nr. 25 (1575)

„Baigdamas šį savo rašinį, norėčiau paraginti kiekvieną galvojančią protą ir egoizmo, aistrų nepavergtą širdį, kad visada ir visur matytume gyvenimą, aplinką, žmones ir kiekvieną socialinį reiškinį ne tik tokį, koks jis yra, bet ir koks jis privalėtų būti; kad niekada nesidžiaugtume tik fasadu, paviršiumi, bet stengtumėmės suvokti, jog kiekvienas žmogus yra kito žmogaus gyvybės ir laimės veiksnys. Tik žmonių santykiuose išryškėja tos dvasinės vertybės, kurių neturi jokia kita biologinė gyvybė. Tai širdies šiluma kitam žmogui. Jos apščiai turėjo mano sesutė. Jos meilė tiesai, jos broliška užuojauta teikė laimę aplinkiniams.

Tačiau, visada kur tik eitume, ką darytume, turime jaustis, jog žemėje esame tik svečiai. Neturime pykti dėl nuoskaudų, nereikia degti keršto ugnimi, tereikia mylėti, klystantį į vėžes įstatyti, kad kitų neklaidintų, neskriaustų. Skriaudikas tepajunta, jog jis taip pat žmogus – žemės svečias ir gyvena tarp tokių pat žmonių, kuriuos Jėzus Kristus mokė, dėl kurių kentėjo, mirė ir prisikėlė; dėl kurių siuntė apaštalus, įsteigė Katalikų Bažnyčią ir saugo jos tikėjimo ir doros mokslą nuo žmogiškųjų klaidų. Taip gyvendami, patys savo pavyzdžiu švytėdami, artinsime kiekvieną žmogų, kiekvieną tautą arčiau Viešpaties. Tada sparčiau artės naujasis Atgimimas, kurį Švč. Trejybė lydės ir laimins,“ – rašoma knygoje „Myliu Kristų“.

Birutės Nasevičienės pasakojimas

Vladas Nasevičius prieš areštą gyveno Vilniuje. 1941 m. birželio 21-osios rytą pastebėjo, kad namas apsuptas. Bandė pabėgti. Išėjo iš namų į universitetą, iš ten – į Mokslų akademiją. Norėjo įeiti į prof. Mykolo Biržiškos kabinetą, tačiau rado jį užrakintą. Tada įėjo į prof. Vaclovo Biržiškos kabinetą, priėjęs prie lango, bandė atidaryti ir iššokti iš antro aukšto, tačiau nespėjo. Saugumiečiai pribėgę prie jo iš nugaros trenkė į sprandą ir uždėjo antrankius. Nuvežė į saugumą. Tardė ilgai. Pirmo tardymo metu laužė dešinę ranką, skilo kaulas. Kai atvedė į akistatą jo bendramintį Lietuvos kariuomenės majorą Vytautą Bulvičių, kuris buvo sutinęs, patamsėjusiu veidu, Vladas vos jį pažino.

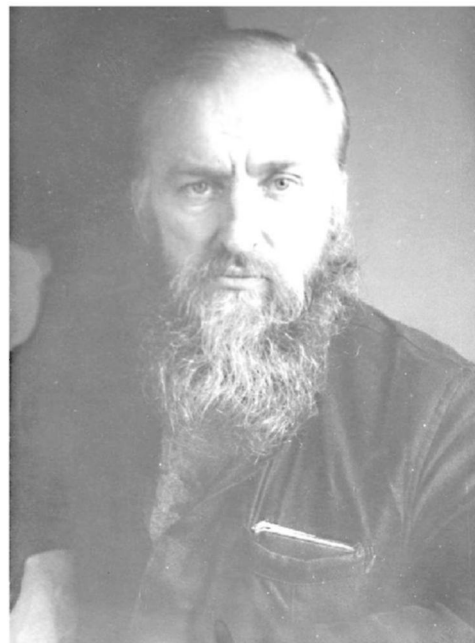
Majoras Vytautas Bulvičius Vladui lietuviškai kaltai ištare: „Aš viską pasakiau“. Aišku, neišlaikė kankinimo... Tardytojas buvo rusas ir rusiškai paklausė Vlado: „Ar jį pažįsti?“ Vladas atsakė: „Tokio Bulvičiaus aš nepažįstu“.

Kadangi Vladas žinojo, jog naktį iš šeštadienio į sekmadienį prasidės karas, tardytojui pažadėjo kalbėti kitą dieną, kad daugiau jo nekankintų. Tie nustoję tardė.

Sekmadienį prasidėjo karas ir visus areštuotuosius varė į vagonus. Saugojo kareiviai. Užskridus vokiečių lėktuvams ir pradėjus šaudyti, visiems liepė gulti. Pabėgti nebuvo galimybės. Juos visus, 15 vyrų, teisiamus vienoje bylo-

je, varė į pirmąjį vagoną. Vagonas buvo prigrūstas, pilnutėlis.

Prie Naujosios Vilnios užskridus vokiečių lėktuvams, traukinys sustojo, dalį vagonų sukilėliai atkabino, bet jų

Vladas Nasevičius

Vladas Nasevičiaus šeima

vagonas liko... Vladas kišenėje turėjo šokolado plytelę, gynėsi nuo alkio ir dalijosi su kitais. Tačiau troškulio numalšinti nebuvo kuo. Gerti nedavė iš-tisas šešias paras, kaliniai buvo nusilpę ir kartojo: „Vandens, vandens, vandens...“ Žmonės net šlapimą lašino ant pirštų ir braukė per lūpas. Du lenkų karininkai išprotėjo. Privažiavus raistą, traukinys sustojo, davė atsigeriti iš kepurėlių, nes jokio indo nebuvo. Taip toliau vežė į Gorkio kalėjimą.

Kalėjime visus jų bylos 15 vyrų suvarė į vieną kamerą, kurioje buvo labai ankšta. Kameros kampe buvo statinėtualetas. Tai buvo mirtininkų kamera. Tačiau, kai Vladui norėjo uždėti mirtininko lentą, jis ją nusviedė į šalį. Toje kameroje jie išbuvo iki teismo – lapkričio 26 dienos. Vladas gerai mokėjo rusų kalbą, todėl tardymo metu jam nereikėjo vertėjo. Prieš teismą paprašė kaltinamojo akto, pieštuko ir popieriaus, viską pasižymėjo.

Kai lapkričio 26 dieną įvedė į teismo salę, priekyje sėdėjo trys teisėjai. Pasakius pavardę, vardą ir tėvo vardą,

vienas iš teisėjų paklausė motinos vardo. Vladas pasakė, kad Barbora. Tas teisėjas, kai Vlado tėvai gyveno Rygoje, buvo jų slepiamas nuo caro žandarų. Galbūt tai išgelbėjo Vladą Nasevičių nuo mirties bausmės.

Vlado pasas buvo ne tarybinis, išduotas dar nepriklausomos Lietuvos vykti į užsienį aplankyti lietuvių, kai dirbo Užsienio reikalų ministerijoje užsienio lietuviams remti reikalų vedėju. 1940–1941 metais pasas nebuvo pakeistas ir Vladas nelaiškė savęs SSRS piliečiu. Teismo metu jis tą pasakė, tačiau vis tiek buvo teisiamas.

Maskvos apygardos karinio tribunolo teismas vyko 1941 m. lapkričio 26–27 dienomis. Iš penkiolikos tos bylos teisiamųjų aštuoniems paskirta mirties bausmė. Vladas Nasevičius buvo nuteistas 15 m. laisvės atėmimo ir 5 m. teisų atėmimu (savaržymu), su turto konfiskacija. Baustas buvo už tai, kad palaikė ryšį su buvusiu užsienio lietuviams remti draugijos pirmininku, advokatu Rapolu Skipičiu.

Bendras lagerių apibūdinimas toks: baisi nešvara, utelės graužia akis, trumpai nukirpti plaukai, kad nereiktų šukuoti, nes šukų nebuvo. 1941 m. gruodžio 24 d., šv. Kūčių vakarą, jis buvo bendroje kameroje su politiniais kaliniais ir baisiais recidyvistais. Pastarieji buvo grubūs ir triukšmavo. Tą vakarą Vladas iš rusų popo gavo riekelę baltos duonos. Tą duonos riekelę padalijo į mažus gabalėlius vietoje plotkelės. Tada prakalbo į kalinius, prašydamas nultiti. Pasakė, kad tas vakaras Tėvynėje Lietuvoje – šventas. Tas ramybės vakaras – Kristaus gimimo šventa naktis. Lietuviams katalikams tai tik vienas toks vakaras visuose metuose. Visi kaliniai nutilo, suklušo. Pasimeldę ir prisiminę gimtuosius namus, suvalgė duonos gabalėlius. Tai buvo pirmosios kalinio Vlado Nasevičiaus šv. Kūčios Gorkio kalėjime.

Pagal Komijoje saugomus įrašus, galima sudaryti Vlado Nasevičiaus biografijos dalį iki 1956 m. vasario 6 d., kai buvo kalinamas Pečioros lagerių grupėje: Viatlage 1942 m. sausio

13 d.–birželio 15 d.; Usollage nuo 1942 m. birželio 15 d. iki 1949 m. spalio 4 d.; Minlage nuo 1949 m. spalio 4 d. iki 1955 m. lapkričio 14 d. Paskutinis lageris – Abezė, ten V. Nasevičius aprašė Rusijos ir Lietuvos kultūros istoriko, filosofo prof. Levo Karšavino paskutiniąsias gyvenimo dienas ir mirtį 1952 m. liepos 12 d...

Amžininkų atsiliepimai apie Vladą Nasevičių

Vytautas Landsbergis-Žemkalnis: „Į Laikinąją Vyriausybę pakliuvau turbūt per krikščionis demokratų, nes tame sąjūdyje jie buvo labai aktyvūs. (...) Vienas vyriausiųjų, kurie tai ruošė, buvo Nasevičius, didelis mūsų prietelius. Baisiai gaila, kad jau mirė ir nesulaukė visų dabartinių permainų. Nasevičius buvo vienas Laikiniosios Vyriausybės organizatorių. Atsimenu, jis prieš tai buvo atėjęs pas mane į įstaigą, mes konfidencialiai kalbėjome, ir jis pasakė: „Mes numatėme tave skirti Komunalinio ūkio ministru, mums labai svarbu, kad pats šioje srityje dirbai, be to, esi žinomas, gerbiamas“. Aš sakau: „Architektūroje šiek tiek nusimanau, bet nesu administratorius, ką aš galiu, žinau, kad čia beveik nieko nenusimanau, juo labiau politikoj“. Jis sako: „Tai visai nesvarbu, ar tu supranti, ar nesupranti, mums svarbu vardas. Mums svarbu, kad kai bus paskelbtas sukilimas, priešaky būtų visų žinomi, gerbiami žmonės. Čia mūsų idėjos reikalas. Mes dažnai užmirštame, kokios bus pasekmės, kaip tai atsilieps šeimoms. Bet yra karas, ir jei mes randam ką nors, kaip tu, esi mums tinkamas, o mes visi pripažįstame, kad iš visų kandidatų tu esi geriausias, tai tave ir kviečiam“ (iš autobiografinės knygos „Iš atminties ekranų“).

Juozas Kojelis: „V. Nasevičius buvo labai religingas. Kartą jo klausiau, kodėl nepriklausąs ateitininkams. Jis pasakė, kad priklausymas ateitininkams labai įpareigoja, o jis neturįs sąlygų organizaciniam veikimui. Blogai jaustųsi, negalėdamas atlikti visuomeninių pareigų. Priklausąs korporacijai (korporacija „Jūra“), kurios reikalavimai mažesni. Per pamaldumą V. Nasevičius pateko ir į antibolševikinės rezistencijos vadovybę. Kaip dr. Pranas Padalis pasakojo, jis pastebėjęs bažnyčią lankančią labai pamaldų vyrą, dėl to patikėjęs juo, susipažinęs ir pakvietęs į pogrindį.“

Juozas Jankauskas knygoje „1941 m. birželio sukilimas Lietuvoje“ atskleidė Vlado Nasevičiaus nuopelnus Lietuvai, ruošiantis Lietuvą paskelbti nepriklausoma valstybe. „V. Nasevičius nuo 1938 m. dirbdamas Draugijoje užsienio lietuviams remti, susipažino su tuometiniu draugijos pirmininku advokatu Rapolu Skipičiu. 1940 m. rugsėjo pabaigoje V. Nasevičius susitiko su R. Skipičiu; šis pasisakė nutaręs pasitraukti į Vokietiją. Jie susitarė bendrauti ir ateityje, palaikydami kontaktus per ryšininką. 1940 m. pabaigoje pasirodė nepažįstamas žmogus, jis sakėsi ateinąs iš anos pusės – Seinų, ir pasakęs slaptažodį „Rapolas“ informavo V. Nasevičių, kad R. Skipitis yra Berlyne.

(keliamoji 7 psl.)

Didvyrių dienos paminėjimas Alytuje

Gintaras LUČINSKAS

1941 m. birželio 22 d. Lietuvoje prasidėjusio ginkluoto visuotinio sukilimo tikslas buvo išsivaduoti nuo sovietų okupantų ir atkurti Nepriklausomą Lietuvos valstybę. Ši tema yra vis dar „politiškai“ nepatogi, nes Lietuvoje nėra aiškaus valstybinio požiūrio į Birželio sukilimo dalyvius. Sukilimas truko apie savaitę, jis sutapo su Vokietijos–Sovietų sąjungos karo pradžia. Birželio sukilimas vyko visoje Lietuvoje ir jame dalyvavo apie 20 000 ginkluotų sukilėlių. Kariškai sukilimas buvo nukreiptas prieš Sovietų sąjungos Raudonąją armiją ir kolaborantus, o politiškai – prieš nacistinę Vokietiją.

1941 m. birželio 22 d. anksti ryte prasidėjo Vokietijos–Sovietų sąjungos karas. Alytus ir jo prieigos buvo smarkiai bombarduojamos, nes čia buvo dislokuota Raudonosios armijos 3-io mechanizuoto korpuso 5-os tankų divizijos daug tankų bei buvo įrengtas karinis aerodromas.

1941 m. birželio 23 d. per Kauno radiofoną LAF-o įgaliotinis Leonas Prapuolenis perskaitė Lietuvos valstybės atkūrimo Deklaraciją ir paskelbė sudarytos Vyriausybės sąrašą. Laikinoji Lietuvos Respublikos Vyriausybė išleido įsakymą, kad visi buvę laisvos Lietuvos tarnautojai grįžtų į savo vietas ir pradėtų eiti ankstesnes savo pareigas. Tose policijos nuovadose, į kurias seni pareigūnai dar negrįžo, policijos organizavimo darbo turėjo imtis šauliai, partizanai ir susipratę aktyvūs vietos lietuviai patriotai.

Alytaus Šv. Angelų Sargų bažnyčios šventoriuje pagerbiami Alytuje žuvę sukilėliai

Prie paminklo, skirto Birželio sukilimo Alytuje organizatoriui, tuomečiam Alytaus miesto komendantui, LK kapitonui Domininkui Jėčiui (1896–1947)

1941 m. birželio 23-iają Alytaus gimnazijos mokytojo Mykolo Babiliaus iniciatyva buvo sušauktas vietos lietuvių susirinkimas, kad išrinktų Komitetą viešajai tvarkai palaikyti. Lietuvių komitetas paskyrė laikinai eiti apskrities viršininko pareigas kpt. Stepą Maliauską, o laikinai Alytaus miesto komendantu – kpt. Domininką Jėčį. Pirmomis karo dienomis Alytuje susiformavo trys šaulių-partizanų būriai: kpt. D. Jėčio būrys veikė dešiniajame Nemuno krante, ats. ltn. Vlodo Šimoliūno būrys – prie kelio į Kauną, o ats. ltn. Benjamino Meškelių būrys – Artilerijos kareivinių rajone.

Nors sukilėliai ant rankovių ryšėjo antisovietinio pogrindžio nurodytus baltus raiščius, o laikinosios policijos sargybiniai buvo aprūpinti liudijimais vokiečių kalba, tačiau vis tiek įvyko didelė tragedija – birželio 23 d. vokiečiai nuginklavo ir sušaudė ats. ltn. B. Meškelių vadovaujamą 42 šaulių-partizanų būrį, o birželio iš 24-osios į 25-ąją naktį sušaudė aštuonis Alytaus laikinosios policijos nuovados sargybinius ir

du partizanus, padėjusius policininkams, taip pat buvo nužudyta daugiau kaip 200 civilių miesto gyventojų.

Vėliau Vokietijos kariuomenės 3-iosios tankų armijos generolas Fedor von Bock per Alytaus miesto komendantą Kurtą Krečmerį atsiprašė, o Vilniaus žandarmerijos vadas, buvęs klaidpėdis Kanapė pripažino, jog Alytuje sukilėliai sušaudyti per klaidą, nes įvyko nesusipratimas. Jis aiškino, kad miestą puolusi Vokietijos kariuomenė su sukilėliais neturėjo ryšio ir nesuprato jų veiksmų. Tie vokiečių padalinių vadai, kurie įsakė sukilėlius suimti, nužgyjavo pirmyn nepasirūpinę, kad įsakymas būtų pakeistas. Lietuvius sušaudė GFP (karo lauko žandarmerija) kareiviai.

Minint 1941 m. Birželio 22–28 d. sukilimo 83-iasias metines, neabejingi krašto istorijai Lietuvos kariuomenės Rezervo karių asociacijos Alytaus apskrities skyriaus nariai bei miesto bendruomenės nariai pagerbė Lietuvos sukilėlius (karius, šaulius, policininkus, gimnazistus), kurie žuvo Alytaus apskrityje birželio 23–26 d., taip pat pa-

sukilėlio Vytauto Buinicko (1921–1941) ir kitų žuvusiųjų atminimą.

Po to Alytaus Miesto sode, prie Tautos kančių memorialo „Nurimęs varpas“, tylos minute pagerbėme visų Lietuvos patriotų (sukilėlių, karių, šaulių, partizanų, politinių kalinių), žuvusių Laisvės kovose atminimą, uždegėme žvakelių.

Prie Lietuvos šaulių sąjungos kariuomenės Antano Juozapavičiaus 1-osios rinktinės Alytaus Šaulių namų (ant šių namų sienos 2021 m. birželio 23 d. atidengta bei pašventinta Atminimo lenta, skirta Lietuvių aktyvistų fronto Alytaus sukilėlių kuopos vadavietei atminti), šalia S. Dariaus ir S. Girėno gatvėje stovinčio paminklo, skirto Birželio sukilimo organizatoriui Alytuje, 1941 m. Alytaus miesto komendantui, LK kapitonui Domininkui Jėčiui (1896–1947), vėliau garbingai žuvusiam, vykdant Dainavos apygardos partizanų vado pareigas, taip pat uždegta atminimo žvakelių, tylos minute pagerbtas atminimas.

Tenka apgailestauti, kad Alytuje pagerbiant Birželio sukilimo aukas „tradiciskai“ nedalyvavo nė vienas savi-

Prie memorialo 1941 m. birželio 22–26 d. Dzūkijoje žuvusiems 45-iesiems Lietuvos kariams-sukilėliams Alytuje, Skardžio gatvėje

gerbėme pirmomis karo dienomis per Vokietijos kariuomenės karių vykdytą „keršto“ akciją nužudytų 300 civilių Alytaus miesto gyventojų atminimą.

Birželio 23-iosios vidurdienį sukilėlių perlaidojimo vietoje Alytuje, Skardžio gatvėje (1941 m. birželį Alytaus apskrityje žuvo 45 Lietuvos kariai-sukilėliai; jie perlaidoti tik 1941 m. rudenį bei 1942 m. pavasarį į bendras vokiečių-lietuvių karių kapines Alytuje), šalia atminimo ženklo, uždegėme žvakelių. Prisimintos sukilusių lietuvių karių kovos prieš raudonarmiečius Varėnos poligone (ten iki karo buvo dislokuoti Raudonosios armijos 29-ojo korpuso padaliniai) karo pradžioje.

Vėliau vykome prie Šv. Angelų Sargų bažnyčios šventoriuje palaidotų žuvusių Birželio sukilimo dalyvių kapų. Pagerbėme šaulių: mokytojo, atsargos leitenanto Benjamino Meškelių (1909–1941), atsargos viršilos Prano Valiulio (1899–1941), policininko Stasio Mugenio (1901–1941), Juozo Ramanausko (1901–1941), gimnazijos abituriento Algirdo Ražaičio (1922–1941) bei

valdos atstovas.

Pratęsdami istorinę diskusiją kavinėje prie Šaulių namų, prisiminėme Birželio sukilėlius ir Laisvės kovų dalyvius, kalbėjome apie sukilimo dalyvių jamžinimo galimybes Alytuje.

Galima teigti, kad Lietuva kapitulavo 1940 m., bet niekas nepaneigs, kad Lietuvos patriotai sėkmingai sukilė 1941-ųjų birželį. 1941 m. Birželio sukilimas – tai TAUTOS sukilimas, kuris įrodė, kad Lietuvos valstybingumo idėja buvo gyva bei paneigė sovietų propagandos teiginius, jog Lietuva savo noru 1940 m. įstojo į Sovietų sąjungą. Toks visuotinis tautos sukilimas buvo vienintelis sovietų pavergtose teritorijose. Sukilėliai visoje Lietuvoje atkūrė savivaldos institucijas. Tik nacių Vokietijos okupacija neleido įtvirtinti atkurtos Nepriklausomos valstybės. Sukilimo poveikis tęsėsi partizaninėse kovose ir rezistencijoje po antrosios sovietų okupacijos bei atvedė iki 1990 m. Kovo 11 d. – Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo dienos.

Autoriaus nuotr.

Laikinosios Vyriausybės ministro Vlado Nasevičiaus gyvenimas

(atkelta iš 5 psl.)

R. Skipičio žiniomis, Vokietijos ir SSSR karas šį pavasarį tikrai prasidėsias, ir Lietuva bus vokiečių okupuota.

Eugenijus Petrauskas V. Nasevičius supažindino su savo artimu draugu iš Karo mokyklos laikų gen. št. mjr. Vytautu Bulvičiumi. V. Nasevičius su juo aptarė R. Skipičio perduotą žinią. Jie sutarė, kad siekiant šiek tiek palengvinti Lietuvos padėtį vokiečių okupacijos atveju, reikia parengti žemėlapi, kuriame būtų numatytos vietos, į kurias karui prasidėjus vokiečiai lėktuvais numestų ginklą, o žemėlapi per ryšininką perduoti R. Skipičiui. V. Bulvičius parengė tokį žemėlapi ir po kurio laiko atnešė V. Nasevičiui. 1941 m. kovo pabaigoje pas jį vėl atvyko R. Skipičio ryšininkas; jam V. Nasevičius perdavė V. Bulvičiaus parengtą žemėlapi. Tokiu būdu V. Nasevičius įsitraukė į aktyvią antisovietinę pagrindinę veiklą ir tapo patikimu V. Bulvičiaus grupės (Vilniaus LAFo štabo) nariu.

Tuo metu Lietuva laukė karo ir ruošėsi sukilimui. Balandžio 22 d. vienas iš pagrindinio Centro (Kauno LAFo) vadovų L. Prapuolenis Kaune sukvietė Kauno ir Vilniaus pagrindžio (LAF)

atstovus Vladą Nasevičių ir Praną Padalskį aptarti būsimos Lietuvos laikinosios vyriausybės (LLV) sudarymo principus bei jos sudėtį; tą pačią dieną bendru nutarimu LLV sudėtis ir buvo patvirtinta. VU diplomantui V. Nasevičiui joje buvo numatytas Vidaus reikalų ministro postas...

Paskutinis V. Nasevičiaus noras buvo būti palaidotam su Lietuvos savanorio uniforma. Šeima šį norą 1986 m. liepos 17 d. išpildė, nors KGB ir buvo liepę prieš kūną palaidojant Saldutiškio kapinėse perrengti... Vladas Nasevičius buvo reabilituotas Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo vienas iš pirmųjų, tai yra 1990 m. kovo 12-ąją, kitą dieną po Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo. Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos 2000 m. rugsėjo 20 d. nutarimu (protokolo Nr. 68) Vladas Nasevičius pripažintas kariu savanoriu.

Vlado Nasevičiaus atminimo įamžinimu rūpinasi jo duktė Audronė, anūkė Ieva ir kiti artimieji...

Parengė

Stanislovas ABROMAVIČIUS

LPKTS Šiaulių filialo narių dėmesiai!

Nuo liepos 1 d. LPKTS Šiaulių filialo būstinėje (Žemaitės 43) budėsime tik dvi dienas per savaitę: pirmadienį ir ketvirtadienį nuo 11 val. iki 13 val. Esant būtinam reikalui, skambinti tel. +370 682 46 651.

LPKTS Šiaulių filialo valdyba

Įsėkitės ramybėje

Rimas Rafanavičius
1952–2024

Gimė Krasnojarsko krašte, Jarcevo rajone, Vorogovo kaime. 1959 m. su tėvais ir broliu Antanu grįžo į Lietuvą – Jonavos rajoną, Mikainius, tėvo Kazio gimtuosius namus. Mamos Birutės (Gudaitytė) tėviškė Žasliuose jau buvo nugriauta. Tačiau grįžus į tėviškę laukė netikėtumas – tėvui neleista gyventi Lietuvoje. Šeima ėmė slaptystis. Apsigyveno Baltojoje Vokėje pas Rimo mamos pusbroli Algirdą Marcinkevičių. Kai ten pasidarė nesaugu, kiek pagyveno pas giminaičius Vilniuje, bet ten juos aptiko saugumas ir liepė palikti Lietuvą per 24 valandas. Svajonės gyventi tėvynėje, vėl iš naujo čia kurti gyvenimą, subyrėjo į šipulius. Nusprendė vykti į Moldaviją, kur turėjo pažįstamų iš Sibiro laikų. Kiek pagyvenęs pas svetinguosius Komisarovus, vėliau nusipirko lūšnelę, kurią nagingas tėvas Kazys kaip galėdamas sutvarkė. Mokykloje Rimas išmoko moldaviškai. Spėjo tik pirmąją klasę užbaigti, nes su šeima vėl išvažiavo į Lietuvą – Mikainius. Tai buvo jų didysis gyvenimo tikslas – gyventi gimtinėje. Sugrįžus į Mikainius, tėvas dirbo kolūkyje, statybose, motina šėrė veršelius tvartuose, kažkada priklausiusiuose Rafanavičių šeimai. Rimas mokėsi Daukniūnų pradinėje. Mikniūnuose ir užaugo.

Kai tik Lietuvoje susikūrė Šaulių sąjunga, tapo jos nariu. Tarnavo Lietuvos kariuomenėje, Vidaus reikalų pulke. Turėjo viršilos laipsnį. Ilgą laiką buvo garbingos Šaulių sąjungos Kauno skyriaus Vyčio kryžiaus ordino vėliavos kėlimo būrio narys. Ir tuo didžiavosi. Kone kiekvieną sekmadienį, kai ateidavo jo laikas stoti vėliavos sargybon, Rimas Rafanavičius apsivilkdavo iškilmingą Šaulių sąjungos garbės kuopos uniformą ir važiuodavo į Kauną, kur jį šaukė ne tik pareiga, bet ir didelis noras bei pasididžiavimas. Kartu su juo į Kauną kaskart vykdavo ir žmona Gražina – ji visuomet stebėdavo iškilmingąją ceremoniją.

LPKTS Kaišiadorių filialas

Užjaučiame

Mirus Tauro apygardos partizanų ryšininkei Tulpei, Kengyro sukilimo dalyvei Leonorai Daunelytei-Jakaitienei, nuoširdžiai užjaučiame sūnų **Joną Jakaitį**, LPKTS Vilniaus skyriaus vadovą. Mūsų užuojauta tepalengvins netekties skausmą.

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos vadovai ir bendruomenė

Liepos mėnesio atmintinos datos

- **1948 m. liepos 10 d.** J. Žemaitis (Jūros srities vadas) pasirašė įsakymą Nr. 1, kuriame buvo skelbiama apie Vieningos laisvės kovos sąjūdžio organizacijos įkūrimą, įsakyme fiksuojama, kad laikinai vyriausiuoju vadu tampa J. Žemaitis-Vytautas (čia pirmą kartą J. Žemaitis pasirašė šiuo slapyvardžiu), jo pavaduojuojais – visi sričių vadai. Šis įsakymas, jo esminiai teiginiai ir tapo visos Lietuvos ginkluotųjų partizanų vyriausiosios vadovybės performavimo pagrindu. (Buvo nutarta BDPS pavadinimą toliau naudoti politinio atstovavimo lygmenyje). Minėto įsakymo nuorašai buvo pasiųsti į Pietų ir Rytų Lietuvos sritis. Kadangi visi ryšiai ėjo per Prisikėlimo apygardą (Šiaulių aps.), jos štabe, Dūkto miške, buvo nutarta kurti bazę vyriausiajai vadovybei.

- **Liepos 13-oji** – Durbės mūšio diena.

- **1963 m. liepos 13 d.** sušaudytas paskutinis areštuotas partizanas (suimtas 1962 m. rugsėjo 25 d.) buvęs Prisikėlimo apygardos štabo narys, ryšių karininkas Pranciškus Prūsaitis-Lapė. Šis žmogus atliko neįkainojamą žygį ateičiai – metai iš metų naktimis juos iškasdamas ir vėl užkasdamas kitoje vietoje, jis išsaugojo tris bidonus su apygardos štabo dokumentais – istorijai atmintį apie kovos draugus, jų gyvenimą, kovą ir žūtis.

- **1944 m. liepos 14 d.** Raseiniuose, B. Urbučio bute įvyko LF ir LLA vadovų pasitarimas. Dalyvavo V. Stonys, Ignatavičius, B. Urbutis, J. Kriščiūnas, Ambrozaitis, Adomaitis. Buvo svarstomos bendros veiklos galimybės. Deja, tuomet susitarti nepavyko, o derybos ir pokalbiai truko dar apie mėnesį.

- **Liepos 15-oji** – Žalgirio mūšio diena.

- **1956 m. liepos 15 d.** Rokiškio r. (dabar – Biržų), Runikių k., žuvo paskutiniai Algimanto apygardos partizanai Mykolas Suveizdis-Budrys ir Edvardas Žilinskas-Vanagas. Žuvusiųjų palaikai, kaip teigiama, užkasti Biržų mst. milicijos kieme.

- **1866 m. liepos 15 d.** Vaitiekupiuose, Sintautų valsč., gimė Saliamonas Banaitis, lietuvių visuomenės veikėjas, spaustuvininkas, Vasario 16-osios Akto signataras.

- **1946 m. liepos 16 d.**, Tauragės aps., Eržvilko valsč., Globių k., žuvo Jungtinės Kęstučio apygardos Lydzio rinktinės vadas Petras Rulbys-Žigas, Garbštas ir partizanė Ona Mockevičiūtė. Žuvusiųjų palaikai niekinti Eržvilko aikštėje, vėliau užkasti Balandinės miške. 1989 m. palaikai palaidoti Varlaukio k. (Jurbarko r. Eržvilko sen.) kapinėse.

- **Liepos 17-oji** – Dariaus ir Girėno žūtis diena; Pasaulio lietuvių vienybės diena.

- **1947 m. liepos 17-osios naktį** bunkeryje Ašmintos k., Prienų valsč. ir apskr., žuvo išduotas besikuriančios Birutės rinktinės kuopos vadas A. Juodis-Vermachtas, Merkys su šešiais Geležinio Vilko rinktinės kovotojais.

- **1945 m. liepos 19 d.** vyko ypač svarbios ir reikšmingos kautynės Virtukų miške (Kelmės valsč., Raseinių aps.) tarp Žebenkšties rinktinės (priklausė Lietuvos laisvės armijai; iki 1945 liepos mėn. – Vėgėlės rinktinė) 4 būrių ir NKVD pasienio kariuomenės pulko kareivių. Jas galima laikyti tarsi riba, po kurios buvo keičiama kovos taktika, kuriamos naujos struktūros. Mūšis truko nuo 10 iki 13 valandos. Dalyvavo keturi partizanų būriai, iš viso 54 partizanai – 49 vyrai ir 5 moterys. Vadovavo štabo viršininkas majoras J. Žemaitis-Darius, rinktinės vadas J. Čėponis-Budrys, A. Zaskėvičius. Mūšyje žuvo 15 partizanų: 12 vyrų ir 3 moterys.

- **1944 m. liepos 20 d.** siekiant kuo geriau pasiruošti kovai, buvo pertvarkoma LLA struktūra ir įsakymu Nr. 21 organizacija perskiriama į du sektorius: veikiančią (VS) ir organizacinę (OS). VS buvo pavadintas „Vanagais“ ir laikomas svarbiausiu karo sąlygomis. OS sudarė rezervas – legaliai gyvenantys žmonės, kurių pareiga buvo rinkti informaciją ir materialiai aprūpinti VS. Mobilizacijos atveju OS nariai turėjo stoti į „Vanagų“ gretas.

- **1955 m. liepos 21 d.** ypač atsargūs du paskutiniai Geležinio Vilko rinktinės partizanai Klemensas Uleckas-Vakaras ir Bronius Petkevičius-Pipiras buvo agentų „Vacio“ ir „Petrylos“ įvilioti į spąstus ir nušauti.

Tremtinys

www.lpkts.lt

ISSN 2783-7912

Leidėjas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga
Įmonės kodas 300032645

Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas,

Tel. (8 37) 323 204, 8 667 39218

El. p. tremtinys.redakcija@gmail.com

El. p. lpkts@lpkts.lt

Ats. sąsk. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365 AB „SEB“ bankas

Spausdino

spaustuvė UAB „Morkūnas ir Ko“,
Draugystės g. 17, Kaunas

2 spaudos lankai. Tiražas 770 egz.
Kaina 1,00 euras.

Gedulo ir vilties dienos paminėjimas ir knygos „Kolaboravimas ir patriotizmas Anykščių krašte 1920–1941 m.“ pristatymas

Liudvika DANIELIENĖ

Birželio 14 dieną minėjome Gedulo ir vilties dieną. Renginys vyko Anykščių geležinkelio stotyje, iš kur į Sibirą buvo tremiami mūsų krašto žmonės. Ant geležinkelio bėgių padėjome gėlių, uždegėme žvakelių ir tylos minute pagerbėme negrįžusiuosius.

Renginyje dalyvavo Anykščių rajono savivaldybės meras Kęstutis Tubis, Anykščių krašto garbės ambasadorius Norvegijoje Arfinn Nergard, buvę tremtiniai, politiniai kaliniai, moksleiviai ir kiti anykštėnai.

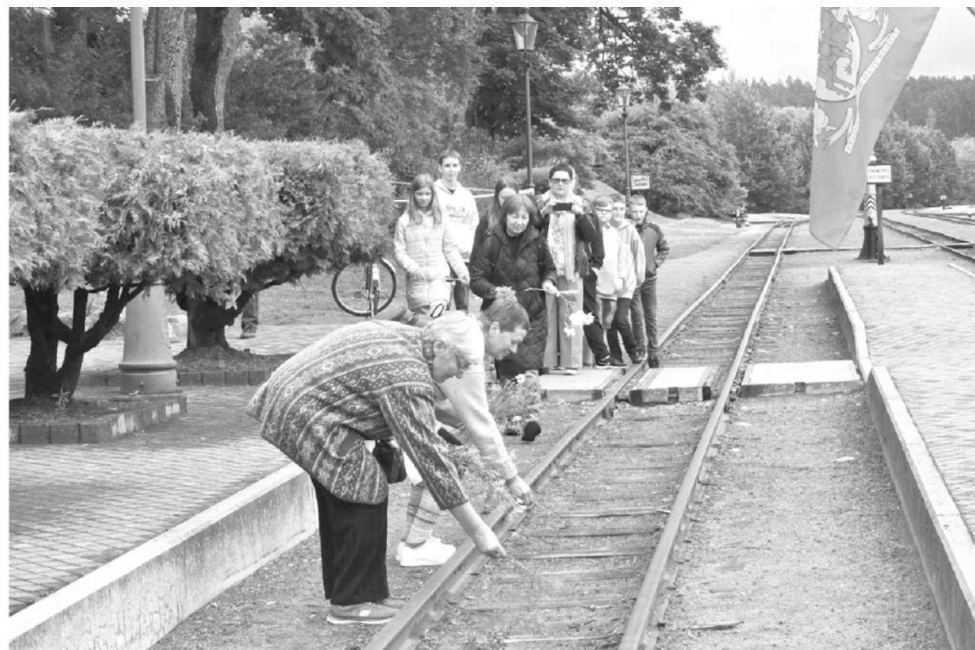
Kęstučio Tubio kalba buvo ypač jautri. Jis gimė tremtinių šeimoje, Sibire. Garbės ambasadorius Norvegijoje apgailestavo, kad mūsų tautai teko daug iškęsti, ko norvegams neteko patirti. Pasibaigus renginiui, Anykščių rajono savivaldybės Liudvikos ir Stanislavo Didžiulių viešojoje bibliotekoje vyko mūsų filialo pirmininko, istoriko

Gintaro Vaičiūno knygos „Kolaboravimas ir patriotizmas Anykščių krašte 1920–1941 m.“ (317 puslapių) pristatymas. Į knygos pristatymą susirinko gausus būrys anykštėnų. Knygoje aprašomas komunistinis judėjimas, Birželio sukilimas ir kolaboravimas su sovietiniais okupantais.

Autorius papasakojo atskirus įdomius įvykius, minėjo aktyviausių kolaborantų ir patriotų pavardes. Jam pavvyko archyvuose surasti ir išnagrinti apie 63 anykštėnų, Birželio sukilimo dalyvių ir policininkų, baudžiamąsias bylas.

Knygos autoriui Gintarui Vaičiūnui gėlių teikia Prima Petrylienė, buvusi LPKTS Anykščių filialo pirmininkė

Bėgiai, kuriais kažkada keliavome

Anykščių r. savivaldybės nuotr.

Prisimintas ir pagerbtas Juozas Čerkesas-Besparnis

Ona STRIŠKIENĖ

Lietuvos moterų lygos (LML) Panevėžio skyriaus narės pagal metinį planą rengė advokato, poeto Juozo Čerkeso-Besparnio 140-tųjų gimimo metinių minėjimą. LML pirmininkė Bronė Slapšienė parengė projektą, kuriam buvo skirtas dalinis finansavimas. Vykdydamos Panevėžio miesto savivaldybės NVO finansuotą projektą „Prisiminkime praeitį, kurdami gražią ateitį“ surengė popietę „Gyvenimo kelionės poezija“.

Juozas Čerkesas gimė netoli Panevėžio Bernotų kaime. Mokėsi Panevėžio realinėje mokykloje, bet dėl lėšų trūkumo jos nebaigė. Pradėjo dirbti raštininko padėjėju Žagarėje, vėliau dirbo raštininku Piniavoje, Čypėnuose, Biržų valsčiuje. J. Čerkesas buvo aktyviai įsitraukęs į Panevėžio miesto kultūrinį gyvenimą.

Pirmojo pasaulinio karo metais (1915–1918) buvo pasitraukęs į Smolenską. Grįžęs aktyviai įsijungė į Panevėžio politinį gyvenimą. Kuriant laisvą Lietuvą, dalyvavo kultūrinėje, politinėje, ūkinėje veikloje. J. Čerkesas gynė žinomą vaistininką, rašytoją Antaną Vienuolį-Žukauską. Buvo nepriklausomos Lietuvos pirmo, 1918 m. įkurto Panevėžio apskrities parapijų komiteto vicepirmininkas, 1919–1920 m. buvo Lietuvos kariuomenės savanoris. Vertėsi privačia advokato praktika Panevėžio apygardos teisme.

J. Čerkeso gyvenimas iš esmės pasikeitė, kai 1941 m. kovo 19 d. jis buvo atleistas iš advokato pareigų. Netekęs darbo triūsė savo sode, vertėsi kaip išmanė – pardavinėjo laikraščius, Pane-

Renginio akimirka

vėžio konservų fabrikui parduodavo obuolius. Tačiau antroji okupacija jam smogė dar smarkiau, kadangi nacių okupacijos metais J. Čerkesas rašė feljtonus ir publikavo tuometėje Panevė-

žio spaudoje. Pirmiausia prasidėjo namų nacionalizacija. Į Čerkesų šeimos namus ši nelaimė pasibeldė 1949 m. – itin savo ūkį puoselėjusiems žmonėms žinia apie staigų visko netekimą buvo

labai skausminga. Tais pačiais metais J. Čerkesas mirė savo namuose. Name buvo apgyvendintos kariškių šeimos, o žmonai Jadvygai Choleckaitei-Čerkesienei buvo paliktas tik mažas kampeilis. Moteris vertėsi labai sunkiai, o 1959-aisiais ir ji atsiveikino su šiuo pasauliu.

Renginys vyko birželio 8 d. Skaishtakalnio parke Juozo Čerkeso-Besparnio „Pragiedrulių“ sodyboje. Popietės dalyviai turėjo galimybę susipažinti su kilnojama paroda „Jie kūrė Panevėžio tapatybę 1900–1940“. Apie šios sodybos atkūrimą kalbėjo ilgametė LML Panevėžio skyriaus pirmininkė, gydytoja Liudvika Knizikevičienė. Grojo saksofonistas Laimonas Urbikas, aktorė Virginija Kochanskytė skaitė eiles.

Po muzikinės popietės šventės dalyviai buvo pakviesti į pikniką lauke prie gausiai padengtų stalų. Piknikui stalus, suolus atvežė Panevėžio miesto Liekupo bendruomenės nariai (pirmininkas Vaclovas Laucius). Jis pasirūpino muzika ir įgarsinimu, nuoširdžiai talkininkavo tos bendruomenės narės Regina Mikalajūnienė, Rima Lauciuviene. Šventei kavą teikė kolektyvas „Solidarumo kava“. Scenarijų sukūrė ir viskuo nuo pradžios iki pabaigos rūpinosi nenuilstanti Bronė Slapšienė.